

סל מורשת וזהות יהודית: 4% בגפן
תוכניות בית ספריות בתרבות יהודית-ישראלית
(תת סל "היהדות של כולנו")
חוברת למנהל.ת

רציונל:

**"דור מחדש ויוצר איננו זורק אל גל האשפה את ירושת הדורות...
יש שהוא נאחז במסורת קיימת ומוסיף עליה.
יש שהוא יורד לגלי גרוטאות, חושף נשכחות, ממרק אותן מחלודתן,
מחזיר לתחייה מסורת קדומה שיש בה כדי להזין את נפש הדור המחדש"**

(ברל כצנלסון, מתוך 'מהפכה ומסורת')

תכנית הלימודים בתרבות יהודית-ישראלית נועדה לחזק ולהעמיק את הזהות היהודית-ציונית-ישראלית של תלמידי מערכת החינוך הממלכתית, את תחושת השייכות שלהם, אחריותם ומחויבותם לעמם, למורשתם ולתרבותם.

התוכנית מבקשת להפגיש את התלמידים הלומדים במערכת החינוך הממלכתית עם היצירה היהודית לדורותיה, עם הערכים היסודיים המגולמים בה ועם ביטויים חווייתיים ומעשיים של ערכים אלה באורחות חיים יהודיים. היא מבקשת לחשוף את הלומדים ליהדות משמעותית, רבת-פנים, רלוונטית לחייהם כאן ועכשיו, בתוך הקשר ישראלי רחב, ולתת בידיהם ידע נרחב ומעמיק, מעורר מחשבה והשראה, חוויות מעשירות וכלים מגוונים וחדשניים לפיתוח אישיותם וזהותם של התלמידים כיהודים, כישראלים וכבני-אדם, ולקיום דיאלוג קשוב ומכבד בין זהויות שונות בחברה הישראלית. מתוך [רציונל תכנית הלימודים בתרבות יהודית-ישראלית](#)

"אנו רואים לנגד עינינו את הבוגר הרצוי כמי שחש שייכות, הזדהות ואחריות לתרבותו ולמורשתו היהודית-ישראלית, לא מתוך עמדה סגורה ומסתגרת, אלא מתוך גישה פלורליסטית, פתוחה וביקורתית, ומתוך נאמנות לערכים דמוקרטיים והומניסטיים כלל-אנושיים. תכנית הלימודים בתכנית בתרבות יהודית-ישראלית נבנתה בהתאמה, על פי השקפת העולם והערכים של החברה והקהילה שמקירבן באים התלמידים במערכת החינוך הממלכתית".

(מתוך הפתיחה לתכנית הלימודים בתרבות יהודית-ישראלית)

בתחום הדעת 'תרבות יהודית-ישראלית' פותחה תכנית לימודים עשירה, מגוונת וחוויתית, הנלמדת בכיתה (א-ט), ומגובה [באתר אינטרנט](#) מתחדש ומלא רעיונות והצעות.

בצד התכנית, אנו מציעים במסמך זה, במסגרת **סל מורשת וזהות יהודית תשפ"ו** (בתקצוב של עד 4% מתקציב הגפן) אפשרות לרכוש [תוכניות בית ספריות](#) שעשויות להשלים את המהלך בכיתה.

התוכניות מעודדות אקלים בית ספרי המשלב בין לימוד והעשרה, ומחזקות שיח של זהות יהודית-ישראלית, דיאלוג ומפגש גם באקלים הבית-ספרי. התוכניות המגוונות שנכתבו (11 במספר) ומוצגות במסמך זה, מציעות לבתי הספר פרויקטים ויוזמות חינוכיות המזמנות לימוד חוויתי של מקורות מהתרבות היהודית, הנעשה תוך מימוש ערכים נוספים של קהילתיות בית ספרית, מפגשים שונים וימי שיא. ניתן לבחור תוכניות שעיקרן לימוד חוויתי מחוץ לכיתה המחזק דיאלוג ומפגש (למשל תכנית חדר בית מדרשי), או תוכניות המזמנות מפגש ולימוד משותף עם אוכלוסיות שונות (למשל לימוד מדרשי בין דורי, לימוד ומפגש עם קהילות יהודיות בעולם, מפגש בין בתי ספר שונים ועוד). תוכניות אחרות שמות דגש על תפקיד השירה והפיוט בתרבות היהודית ישראלית מתוך תפיסה של לימוד מוזיקלי לצד האוריינות היא חוויה מעשירה, מגבשת ומעניקה משמעות וחוסן. רבות מהתוכניות מאפשרות עשייה יצירתית ובינתחומית (שירה, חקלאות, עבודה עם AI) וכולן פועלות לחיזוק הקהילתיות בבית הספר וליצירת דנ"א ייחודי על פי הצרכים והמאפיינים של בית הספר.

מטרות :

- התלמידים ירגישו שייכות ובני בית בתרבותם היהודית-ישראלית, ויראו במקורות היהודיים טקסטים מעוררי עניין ורלוונטיים לעולמם הפנימי ולזהותם האישית.
- התלמידים יחו, לצד הלימוד האורייני בביה"ס, גם חווית לימוד בין-תחומית, חוויתית, מהנה, עשירה ומגוונת.
- התלמידים ואוכלוסיית בית הספר השונות (מורים, הורים, סבים וסבתות) ייקחו חלק בתכניות בית ספרי המעודד קהילתיות ומפגש.
- התלמידים וקהילת בית הספר המורחבת, ירגישו שייכות לקהילה הבית ספרית.
- התלמידים ייקחו חלק במפגשים עם קהילות שונות ומגוונות.

קהל היעד:

בתי ספר ממלכתיים יסודיים וחיבור ביניים :
צוותי מורים / תלמידים בשיתוף אפשרי של קהילת ההורים, סבים וסבתות וקהילת השכונה.

תיאור כללי של התוכניות:

התוכניות המוצעות מזמנות תהליך בבית הספר, המשלב לימוד וחוויה. התוכניות כוללות לימוד משמעותי של מקורות מתוך ארון הספרים היהודי, לימוד הכולל גיוון רב: למידה חוץ כיתתית, מפגשים עם קהלים מגוונים (תלמידים משכבות אחרות, הורים וסבים, תלמידים מבתי ספר אחרים, יהודים מרחבי העולם וכו'), למידה בינתחומית (מוסיקה, חקלאות, AI) ועוד. מגוון של 11 תוכניות עומדות לרשותכם, המנהלים, כדי שתוכלו לבחור את התכנית המתאימה ביותר לבית ספרכם; לחזונו, לאופיו, לאוכלוסיית התלמידים והוריהם ובהתאמה לרוח בית הספר.

כל פרויקט מלווה על ידי מדריכה מקצועית מתחום הדעת, המנחה ומתאים את התוכנית לבית הספר (ההדרכה תתקיים באופן פיזי או / ו מקוון על פי הצורך. תיתכן אפשרות קבלת גמול השתלמות למורים המודרכים).

כל בית ספר יוכל להתבסס על עד 30% מהתקציב המוקצה בסל המורשת וזהות היהודית, למטרת רכש ולניהול הכולל של הפרויקט (למשל לצורך הסעות, קניית ריהוט וציוד לצרכי התכנית, הדפסת חומרי עזר ועוד).

תוכן העניינים:

1. לימוד בית-מדרשי בין-דורי עמ' 4
2. שירת רבים בנושא מורשת וזהות יהודית עמ' 6
3. גינת שבעת המינים עמ' 8
4. האקתון זהות יהודית עמ' 10
5. סיפור מורשת ועבודת שורשים בשילוב בינה מלאכותית עמ' 12
6. בית ספר טקסי עמ' 13
7. חדר בית מדרש עמ' 15
8. מפגש סביב טקסט עמ' 17
9. עם הקשר (עמיות יהודית) עמ' 19
10. פיוטים בתרבות יהודית עמ' 20
11. ימי שיא בתרבות יהודית-ישראלית עמ' 21

1. לימוד בית-מדרשי בין-דורי (מספר התכנית 58116)

יצירת מפגשי לימוד בית מדרשיים המערבים דורות שונים מהמשפחה (ילדים והורים, ילדים וסבים וסבתות).

רציונל

- לימוד בית מדרשי הוא לימוד המקיים מפגש משולש בין הלומד לטקסט הנלמד מצד אחד, ובינו לבין השותף ללימוד מצד שני. לימוד כזה מאפשר פענוח משותף, ויצירת דיאלוג חי ומשמעותי בין המרכיבים השונים. לימוד בית מדרשי מניח שהסוגיות הנלמדות הן לא אמת פשוטה שיש לדעת אותה, אלא סוגיה מסקרנת שיש לחשוב עליה מנקודות מבט שונות ולדון בה בצוותא. זוהי צורת לימוד יהודית מסורתית שמבטאת תפיסה פלורליסטית ודמוקרטית של הידע והלמידה- בה כל משתתף תורם את הבנתו, נקודת מבטו ועולמו הפנימי.
- כשלמידה בית מדרשית נעשית יחד עם בן משפחה או מאפשרים הכרות מעמיקה עם בן המשפחה ומחזקים את הקשרים המשפחתיים. בלימוד כזה אנו מזמנים עיסוק בשאלות של זהות ושייכות. בנוסף לכך אנו מרחיבים את הלמידה ונקודות המבט על הסוגיה לפריסה בין דורית.

מטרות

- הכרות עם שיטת הלימוד המסורתית בחברותא
- הכרות עם מגוון טקסטים מתוך ארון הספרים היהודי בנושאים שונים: מועדים, ערכים וסוגיות שונות. הלימוד יעשה תוך הדגשת השאלות הרלוונטיות לעולמם של הלומדים.
- ביסוס הקשר הבין דורי באמצעות הלמידה כפעולה משפחתית משותפת.
- יצירת שיח בין דורי מפרה ורלוונטי המעשיר את החוויה הקיומית של הלומדים ומרחיב אותה.
- הרחבה וחיזוק הקהילתיות הבית ספרית.

קהל יעד

- בתי ספר יסודיים וחטיבות ביניים.
- הפרויקט יכול להתקיים כחלק מתוכנית הלימודים של תרבות יהודית-ישראלית. כמה דוגמאות לחיבורים אפשריים לתכנית:
 - בכיתה ב' התכנית עוסקת בנושא משפחה.
 - בכיתה ה' התכנית עוסקת בנושא הזיקה לעם ולארץ.
 - בכיתות ו' וז' כהכנה לקראת פרויקט בת/בר מצווה.
 - הקשרים נוספים: במסגרת נושא עליות, הכרות עם העבר המשפחתי ועוד.

תיאור

- בית הספר יקיים במהלך השנה לפחות שלושה מפגשים של לימוד בית מדרשי מונחה, המשותף לילדות וילדים ולהוריהם ו/או הסבים והסבתות שלהם.
- הפרויקט הינו המשכי, וצוות בית הספר בליווי הדרכה של צוות תרבות יהודית-ישראלית יחליט מי המבוגר/ים שאותם יפגשו התלמידים (אבא, אמא, סבים), מתי יתקיימו המפגשים ומה יהיה תוכנם העיקרי. כל מפגש יכלול לימוד משותף של מקורות מתרבות יהודית-ישראלית (לימוד בחברותא) של תלמידים עם הוריהם / סבים וסבתות, מחובר למעגל השנה העברי או לנושא תוכני מובנה מתוך תכנית הלימודים בתרבות יהודית-ישראלית, וישלב לימוד לצד חוויה והעשרה. למשל דפי לימוד סביב לוח השנה היהודי-ישראלי (לימוד בנושא מחלוקת סביב יום הזיכרון לרצח רבין, לימוד בנושא קיימות סביב ט"ו בשבט, לימוד בנושא אור סביב חנוכה, לימוד בנושא יחסים במשפחה סביב יום המשפחה או בנושא מסורת, המשכיות ושינוי סביב פסח, לימוד בהקשר של תיקון ליל שבועות ועוד). אפשרות גם לקיים מפגשי לימוד בנושאים אחרים כמו בינה אנושית מול בינה מלאכותית, סולידריות חברתית, תיקון עולם וכו'.
- אנו ממליצים שהלימוד יהיה מלווה בפעילות יצירתית כלשהי: בניית הצגה, יצירת קולאז' או דגם, או סרטון. אפשרות נוספת היא שהלימוד יוביל למעשה כמו ראיון, פעילות התנדבותית, עשייה במרחב הבית ספרי וכו'.

מעטפת ההדרכה בליווי התכנית:

מדריך מטעם תרבות יהודית ישראלית ייפגש עם הצוות המוביל ל'תפירת' תכנית המדויקת לבית הספר: קביעת מועדי התכנית, בניית דפים בית מדרשיים, אפשרות להכשרת תלמידים ומורים מובילי לימוד.

2. שירת רבים בנושא מורשת וזהות יהודית (מספר התכנית 58115)

בית הספר יקיים במהלך השנה אירוע שיא של "שירת רבים". אירוע זה יהיה שיאו של תהליך לימוד והכרות עם שירים שונים מהתרבות היהודית-ישראלית. השירים ילמדו בהיבט הטקסטואלי, תוך היכרות עם המקורות של התרבות היהודית-ישראלית שעליהם הם מושתתים. השירים ילמדו גם מההיבט המוסיקלי וגם כמצע לשיח חברתי-ערכי.

רציונל

התוכנית נועדה לחזק ולהעמיק את הזהות היהודית-ציונית-ישראלית של תלמידי מערכת החינוך הממלכתית. דרך שירים, נעמיק את הידע של התלמידים ונחזק את תחושת השייכות שלהם וכן את אחריותם ואת מחויבותם לעם, למורשת ולתרבות היהודית-ישראלית.

מטרות:

- חיזוק תחושת השייכות על ידי שירה משותפת.
- היכרות עם שירים ישראלים מגוונים, דרך האתר פ"סקול חברתי.
- טיפוח ערכים חינוכיים ותרבותיים תוך היכרות המורשת היהודית-ישראלית.
- עידוד הביטוי הרגשי של התלמידים.
- שיפור מיומנויות שפתיות והרחבת אוצר המילים - תוך הבנת טקסטים מורכבים.
- פיתוח יצירתיות וחשיבה ביקורתית, תוך לימוד בין-תחומי.
- יצירת חיבור בין הדורות וחשיפה לשירים מעדות ומסורות שונות ומגוונות.

קהל יעד

- בתי ספר יסודיים וחטיבות ביניים.

תיאור

התלמידים בשכבות השונות ייחשפו בשיעורי תרבות יהודית-ישראלית לשירים שונים. השירים ייבחרו על ידי בית הספר (הציר המארגן של בחירת השירים יכול להיות תכניות הלימודים, או מעגל השנה, או יוצר. שבוחרים להתמקד בו.ה, ועוד). במקביל יתקיים לימוד מוזיקלי של השירים, תוך עידוד של שיח חברתי-ערכי. הלימוד יתבצע בחיבור לתכנית פ"סקול חברתי.

יום השיא בתכנית יכול להיות בית ספרי, אך גם ניתן ליצור אותו כ-'אקוסיסטם עירוני' של שירים שבו יבוא לידי ביטוי שיתוף פעולה עם הרשות המקומית, עם בתי ספר נוספים, עם הקונסברטוריון העירוני ותחומי הדעת שנוגעים בתוכנית: תרבות יהודית-ישראלית, חינוך חברתי ערכי ומוסיקה. ניתן ליצור שירון ופלייליסט של בית הספר ולהפיק קליפ בית ספרי/עירוני מתוך השירים שנלמדו במהלך השנה.

במסגרת תהליך לימוד השירים רצוי לקיים ביקורים וסיורים הנוגעים במוסיקה.

מדינת ישראל
משרד החינוך

אפשר לבקר במוסדות מוסיקה שונים במרחב הרלוונטי, לדוגמה : מוזיאון המוסיקה בירושלים, בית הספר 'כולנא' בירוחם ועוד.

לחטיבות הביניים יתקיים יום שיא בספרייה הלאומית בנושא שירה ופיוט.

מעטפת ההדרכה בליווי התכנית:

ליווי של מדריכ.ה תרבות יהודית-ישראלית בשילוב מדריכ.ה מתחום המוסיקה.

3. גינת שבעת המינים (מספר התכנית 58115)

בית הספר יקים גינה חקלאית ובה יגדלו את שבעת המינים. במקביל התלמידים ילמדו מקורות מהתרבות היהודית-ישראלית על שבעת המינים, על הזיקה לארץ ישראל ומאפייניה, על עבודת כפיים ועבודת האדמה.

רציונל

- פעילות חקלאית היא פעילות לימודית חוץ כיתתית חשובה בכמה אופנים; היא מאפשרת לתלמידים למידה חושית שאינה 'יושבנית', למידה קבוצתית, למידה פעלתנית עם תנועתיות. היא מחזקת את הקשר לעבודת האדמה בכלל ולחקלאות ישראלית בפרט. היא מחזקת את ערכי הקיימות ואת הקשר לטבע, למחזוריות עונות השנה, לאקלים וכו'. פעילות זו היא רב תחומית הכוללת שיתוף עם תחומי הדעת: תרבות יהודית-ישראלית, מדעים וחקלאות, מולדת, גאוגרפיה, חינוך חברתי, תנ"ך ועברית.
- פעילות חקלאית במסגרת תרבות יהודית-ישראלית מאפשרת לעסוק במקורות היהודיים שעוסקים בערכים שנזכרו לעיל. ערכים של עבודת כפיים, שמירה על הטבע, החיבור לטבע בחגי ישראל ועוד.
- עיסוק בשבעת המינים שנשתבחה בהם ארץ ישראל מזמן הכרות עם התנ"ך והמסורת היהודית מצד אחד ועם המאפיינים החקלאיים של ארץ ישראל- אז והיום.

מטרות

- פעילות חקלאית המערבת עשייה פיזית ותנועה
- עידוד לקיימות וחיבור לטבע
- הכרות עם מקורות יהודיים העוסקים בעבודת כפיים, שמירה על הטבע וארץ ישראל
- הכרות עם האקלים הישראלי בעת העתיקה וכיום, עם המאפיינים של שבעת המינים.

קהל יעד

- בתי ספר יסודיים וחיטבות ביניים

תיאור

- בית הספר יקים גינה בה יגדלו התלמידות והתלמידים, בהנחיית מורה (אפשרות לליווי מדריכה חקלאות) את שבעת המינים, כמו גם גידולים נוספים המתכתבים עם מקורות התרבות היהודית-ישראלית. בית הספר, בליווי הדרכה של תרבות יהודית-ישראלית יקצה שטח לצורך העבודה החקלאית, יקנה זרעים, יפנה את התלמידים לעסוק בעבודת הקרקע וכו'.
- בנוסף לפעילות החקלאית, התלמידים ילמדו מקורות יהודיים-ישראלים העוסקים בחשיבותה של עבודת הכפיים (למשל מתוך כתבי הציונות), מקורות העוסקים בקיימות

ובשמירה על הטבע, ומקורות העוסקים בארץ ישראל. הגינה תקושט בפסוקים העוסקים בשבעת המינים או בנושאים שלעיל.

- הגינה תשמש מוקד ללמידה של הקשר בין אורח החיים החקלאי של העת העתיקה ומאפייניה החקלאיים של ישראל הקדומה לבין טקסטים ותוצרים תרבותיים אחרים בני התקופה. דפי מקורות מעוצבים ללימוד תכנים אלו ישלבו בין עבודת הגינה ללימוד.

מעטפת ההדרכה בליווי התכנית:

- ליווי של מדריך תרבות יהודית ישראלית בשילוב אפשרי של הדרכה מתחום החקלאות.
- חיבור אפשרי לחווה החקלאית הסמוכה.

4. האקתון זהות יהודית (מספר התכנית 58136)

האקתון הוא אירוע יזמות אינטנסיבי, העושה שימוש בחוכמת ההמונים, בו המשתתפים מתחלקים לקבוצות חשיבה, היוצרות ומפתחות יחדיו רעיונות והמצאות פורצי דרך, במטרה לענות על אתגר אשר הוגדר על ידי מארגני ההאקתון או על ידי המשתתפים ([מתוך ויקיפדיה](#)).

האקתון הוא אירוע חגיגי הנותן מקום לרעיונות ולחשיבה של המשתתפים בו. הרעיון הוא לנצל את המתודה החגיגית הזאת כדי לקדם פתרונות יצירתיים העוסקים בתרבות היהודית-ישראלית בבית הספר, כשהפתרונות הם תוצר העבודה של קהילת בית הספר עצמה.

מטרות

- שיתוף התלמידים במציאת פתרונות יצירתיים לנושא שבית הספר מגדיר כחשוב, בהקשר של תרבות יהודית-ישראלית.
- הגברת תחושת השייכות לבית הספר ולפעילויות המתקיימות בו.
- "גדול תלמוד תורה שמוביל למעשה"- הנחת לימוד מקורות כדבר המוביל לעשייה ממשית. עידוד אקטיביזם והשפעה על המציאות.
- הפיכת השאלות והמקורות מהתרבות היהודית-ישראלית למשמעותיים ורלוונטיים לחיי התלמידים.
- פיתוח למידה יצירתית, חדשנית ואקטיבית.

קהל יעד

- תלמידי יסודי (מהשכבות הגבוהות, ד-ו) ותלמידי חטיבות הביניים.

תיאור

- בית הספר יקיים במהלך השנה אירוע האקתון סביב שאלה או אתגר מתחום הזהות היהודית-ישראלית (מועד או חג בלוח השנה היהודי, ערך מוביל, נושא מרכזי ועוד). התלמידים יתחלקו לקבוצות חשיבה ויצרו יחד לימוד ורעיונות יצירתיים במטרה לענות על האתגר ובסוף היום יוצגו התוצרים במליאת בית הספר (ניתן גם מול ההורים).
- בתחילת אירוע ההאקתון יש לקיים למידה (אפשר בקבוצות קטנות) הקשורה לנושא ההאקתון, שתהווה בסיס עיוני לנושא שעליו חושבים ולאחר שמנסים למצוא לו פתרונות ויוזמות.
- דוגמות לאתגרים שיכולים להוות מצע להקאתון בית ספרי בתחום תרבות יהודית-ישראלית:

- ◇ האקתון בנושא בר/בת מצווה- רעיונות ויוזמות הנוגעות לאופי שבו תצוין שנת הבר/בת מצווה בכיתה.
- ◇ האקתון בנושא תיקון עולם- איך בית הספר יכול לקדם את הערך של 'תיקון עולם' בתוך כתלי בית הספר ומחוצה לו.
- ◇ עמיות יהודית- ניתן לקיים האקתון בשיתוף בית ספר יהודי מהתפוצות שיעסוק בשאלות כמו איך לקדם את הקשר בין יהודי ישראל ליהודי התפוצות (או בשאלות אחרות).
- ◇ ניתן ליצור האקתון שכבתי או בית ספרי כדי לקדם יוזמות בית ספריות אחרות, כמו: איך לקדם את הרעיון של 'בית ספר טקסי', או איך לפעול כדי להקים 'גינת שבעת מינים' בבית הספר וכו'.
- ◇ האקתון סביב השאלה איך ללמד ולהנכיח בבית הספר נושא שנלמד.
- את נושא ההאקתון ניתן להגדיר מראש על ידי צוות בית הספר, או לשתף קבוצה של תלמידים ביצירת ההאקתון וההכנות לקראתו.

מעטפת ההדרכה בליווי התכנית:

בליווי מדריך.ה תרבות יהודית-ישראלית

5. סיפור מורשת ועבודת שורשים בשילוב בינה מלאכותית (58140)

עבודת השורשים היא צומת חשוב בחייו של התלמיד הישראלי. בתי ספר שונים מלווים את התלמידים לגילוי והכרות עם עברם המשפחתי וזאת סביב תקופת ההתבגרות המאופיינת בשאלות של זהות. עבודת השורשים מקדמת גם מיומנויות לימודיות שונות ומגוונות וכמובן מחזקת אצל התלמידים את הקשרים המשפחתיים ואת התחושה של זהות ושייכות. פרויקט זה מציע ליווי בית ספרי בעבודת השורשים תוך כדי שילוב אלמנטים חדשניים ויצירתיים של שימוש בכלי בינה המלאכותית, סרטונים וכלים טכנולוגיים שונים.

מטרות

- הכרות וחקר של סיפורי שורשים ומורשת משפחתיים (כולל פיתוח מיומנויות של סיכום, שאילת שאלות, ביצוע ראיון ועוד).
- חיזוק הקשרים המשפחתיים וסיוע פיתוח של הזהות האישית המשפחתית.
- עדכון עבודת החקר של התלמיד בנושא שורשים ושילוב של כלי בינה מלאכותית, סרטונים וכלים טכנולוגיים שונים שיאפשרו לתלמיד.ה יצירתיות וחדשנות בעבודה, כמו גם לימוד והעשרה של תחום הבינה המלאכותית.
- פיתוח יצירתיות וחדשנות אצל התלמידים.
- הגברת המוטיבציה והסקרנות לעיסוק בנושא שורשים.

קהל יעד

- תלמידי כיתות ו' וז'.

תיאור

- התכנית מציעה מספר מפגשים כיתתיים (בין 8 ל-12) בהם ניצור תהליך מובנה ופרוש לאורך זמן של כתיבת עבודת שורשים, בהתאם לרצונות ולמסורת הבית ספרית.
- התכנית תכלול לימוד של מקורות העוסקים במשפחה, ביחסים בין-דוריים ובמסורת משפחתית. וכן חיפוש של מקורות ספרותיים העוסקים במוצא של התלמיד.
- התכנית מציעה לעבוד על מיומנויות שונות כגון: שאילת שאלות, קיום ראיון, חקר חפצים, חקר משחקי ילדות ועוד.
- במהלך עבודת השורשים נעלה רעיונות לשימוש באמצעים טכנולוגיים שונים: יצירת סמל משפחתי, יצירת אילן יוחסין, מפה כיתתית של נדודי המשפחות, יצירת סרטון, יצירת הסכת (פודקאסט), שימושים מגוונים בכלי בינה מלאכותית (מאשרים) - מחוללי טקסט, מחוללי תמונות ועוד, ככלי עזר, הערכה והעשרה לשילוב בעבודת השורשים.

מעטפת ההדרכה בליווי התכנית:

בליווי מדריך.ה תרבות יהודית-ישראלית המתמחה בכלי בינה מלאכותית ותקשוב.

6. בית ספר טקסי (מספר תכנית 58122)

לטקס תפקיד מרכזי בכל חברה. הוא מאפשר להגדיר את ערכיה המרכזיים ואת התכנים שיש לשמר ולזכור. על כן, יש לו תפקיד חשוב בתוך מערכת החינוך. התכנית מציעה לבית הספר ליצור מערכת טקסים (בנוסף לטקסים הלאומיים שכל בית ספר מקיים) ייחודית לבית הספר על פי ערכיו וצרכיו. כמו טקס סיום טיול שנתי, טקס הבדלה או פתיחת שבוע, טקס "קבלת שבת" מותאם, טקס 'תשליך' לפני ראש השנה, טקס בניית מצווה, טקס פתיחת או יציאה לחופשה ועוד.

הטקס הוא חוויה מחברת. הוא מאפשר תחושה של 'יחד' המחברת את כל המשתתפים בו לדבר בעל משמעות רחבה שהם חלק ממנו כגון: זיכרון משותף, מסורת, מדינה, תנועת נוער, חג ומועד ועוד. הוא יוצר תחושת שייכות של הפרט לאותו עקרון גדול העומד במרכז הטקס. כך, הוא משקף יחסי גומלין במשולש שבין הפרט, החברה והרעיון ואת משמעותם.

בית ספר טקסי יארגן את חיי היומיום בבית הספר באמצעות קיום טקסים במקומות ובזמנים קבועים, ויעצים את חווית השייכות והזהות התרבותית של תלמידיו. הטקסים השבועיים או החודשיים, הם אמצעים לעבודה ערכית, חיבור למורשת ולמסורת, וליצירת קהילות שמבוססת על קיום משותף והוקרה של רגעים משמעותיים. באמצעות קיום טקסים בשגרה, נחייה מסורת יהודית-ישראלית שעומדת במרכז החיים הקהילתיים והמשפחתיים, ונחבר את התלמידים לסביבת הלמידה. הטקסים מעודדים תפיסת שייכות, כבוד, והכרת תודה, ומעוררים לחיים את ההיבטים הרוחניים, החברתיים והקהילתיים בבית הספר באופן שוטף ופעיל.

מטרות

- להכיר את הרעיונות והמשמעות של טקסים בחיי הקהילה והמשפחה היהודית-ישראלית.
- לקיים וליצור טקסים שמביעים ערכים, מסורת והוקרה, באופן שגרתי בבית הספר.
- לחזק את ההווי הבית-ספרי והקהילתי בעזרת מעשים טקסיים משמעותיים ומתוכננים.
- לעודד את התלמידים והצוות ליזום, לקחת חלק ולהוביל את הטקסים השגרתיים כחלק בלתי נפרד משגרת בית הספר.
- להמחיש את הקשר בין טקסים ליצירת שייכות וזהות יהודית-ישראלית, תוך שמירה על השונות וההכלה של כל התלמידים.

קהל יעד

בתי ספר יסודיים וחיטבות ביניים, המסוגלים לקיים טקסים שבועיים או חודשיים בזיקה לערכי המסורת היהודית, לתרבות ישראל, או כחלק מתוכנית חינוכית ייחודית פנים בית-ספרית.

תיאור

במהלך השנה, בית הספר יקיים לפחות שישה טקסים, בכל אחד מהם התלמידים, צוות ההוראה והקהילה הבית-ספרית יוכלו לקחת חלק. הטקסים ייבנו בהתאם לנושאים ולחגים, ויארזו בזיכרון הקולקטיבי של השותפים את הערכים המרכזיים של בית הספר והקהילה.

הורי התלמידים והצוות החינוכי יהיו שותפים בתכנון ויעודדו יוזמות עצמאיות של תלמידים ליצירת טקסים. לדוגמה, טקס פתיחת שנת הלימודים, טקס סיום מחצית, טקס חנוכיות בחג החנוכה, טקס זיכרון ליום הזיכרון או ליום העצמאות, טקס להוקרת תרבות ומורשת בחגי ישראל, טקס ראש חודש, שגרות בוקר, טקס התבגרות, טקס עליות, טקסי מעבר, בר ובת מצווה, מסורת (תשליך למשל), סביב ערכים, הבדלה כל יום ראשון, קבלת שבת ועוד.

הפרויקטים הטקסיים יכולים להיות מעורבים בכל היבטי הלמידה – מיצירה, דרך שירה, פיוט, תיאטרון, מחול, יצירת קולאז' או דגם, ועד לפעילות חווייתית כגון הכנת התלבושות, שירת המונים ושיתוף תנועות נוער. ניתן לשלב גם מופעי תרבות, מעגלי שיח בתהליך כולו.

כחלק מההכנה לטקס ייבחרו טקסטים מתוך תוכנית הלימודים (על פי הסוגות השונות) שיילמדו בכיתות בהתאמה לשכבות הגיל. הלימוד יגרום לכך שתלמידי בית הספר ירגישו שייכות לנושא הטקס ולתוכנו. תלמידי בית הספר יהיו שותפים מלאים לבחירת הטקסטים שיקראו בטקס.

לאחר בחירת הנושא והטקסטים והלימוד, יישלח קישור לכל הצוות החינוכי עם מערך שיעור הרלוונטי לטקס על מנת שכל מחנך יחשוף את כיתתו לתוכן (כל אחד ברמתו) שיופיע בטקס. ניתן לשלוח גם סרטון.

מעטפת ההדרכה בליווי התכנית:

מדריכי תרבות יהודית-ישראלית יפגשו עם מנהל בית ספר ועם הרכז החברתי ומוביל תחום הדעת כדי להקים צוות לעבודה סדירה.

המדריכים ילוו את הצוות החינוכי בבחירת נושאים על פי החזון הבית ספרי, המועדים וייבחרו חומרי לימוד מותאמים לנושאי הטקס.

המדריך.ה, ביחד עם הצוות המוביל, ידאגו לתכלל את הטקסים.

7. חדר בית מדרש (מספר תכנית 58114)

- הקמת חדר / חלל ללימוד בית מדרשי בבית הספר (בחירת חדר/חלל, ריהוטו ועיצובו) מאפשרת לימוד דיאלוגי בחברותות בסביבה נעימה ותומכת, וכן מבטאת את ערך הלמידה, הדיון והדיאלוג סביב סוגיות זהותיות וערכיות.
- לימוד בית מדרשי הוא לימוד המקיים מפגש משולש בין הלומד לטקסט הנלמד מצד אחד, ובין לבין השותף ללימוד מצד שני. לימוד כזה מאפשר פענוח משותף, ויצירת דיאלוג חי ומשמעותי בין המרכיבים השונים. לימוד בית מדרשי מניח שהסוגיות הנלמדות הן לא אמת פשוטה שיש לדעת אותה, אלא סוגיה מסקרנת שיש לחשוב עליה מנקודות מבט שונות ולדון בה בצוותא. זוהי צורת לימוד יהודית מסורתית שמבטאת תפיסה של פלורליסטית ודמוקרטית של הידע והלמידה- כל משתתף תורם את הבנתו, נקודת מבטו ועולמו הפנימי.

מטרות

- יצירת חלל לימודי בבית הספר המאפשר למידה דיאלוגית ומבטא למידה מעמיקה שנעשית מתוך עניין וסקרנות. החלל ירוהט בהתאם למטרות ויהיו בו ספרים וחומרי עזר בנוסף לאלו הקיימים בספרייה הבית ספרית.
- הכרות עם שיטת הלימוד המסורתית בחברותא
- הכרות עם מגוון טקסטים מתוך ארון הספרים היהודי בנושאים שונים: מועדים, ערכים וסוגיות שונות. הלימוד יעשה תוך הדגשת השאלות הרלוונטיות לעולמם של הלומדים.
- ביסוס הקשר בין התלמידים- באותה שכבה ומשכבות שונות, באמצעות הלמידה כפעולה דיאלוגית משותפת המעוררת חשיבה ורלוונטיות.

קהל יעד

- בתי ספר יסודיים וחיבור ביניים. התכנית יכולה להיות מופעלת בשכבה מסוימת ולעסוק בנושא מסוים (למשל- כיתה ו- עיסוק בהתבגרות) או להיות בין שכבתית.

תיאור

- בית הספר יבנה חדר/חלל שישמש ללמידה בית מדרשית, שירוהט בהתאם ויהיו בו ספרים בנוסף לאלו שניתן למצוא בספריית בית הספר, וכן דפי לימוד מעוצבים ומתווכים ללימוד בחברותא.
- תתקיים חשיבה מראש על עיצוב החדר הבית מדרשי בהתאם למטרות- איזה ריהוט יתאים? אלו ספרים ימצאו בחדר? אלו תמונות יעצבו אותו? (אישים חשובים? ציטוטים ופתגמים?)
- בית הספר בליווי המדריך.ה יעצבו דפי לימוד מותאמים לבית הספר במגוון נושאים מעולם התרבות היהודית-ישראלית, כך שתלמידים יוכלו להכנס וללמוד יחד גם באופן עצמאי.

- בית הספר יפעיל במשך מספר שעות בשבוע בית מדרש, שבו יוכלו התלמידים ללמוד בחברותות מגוון טקסטים מארון הספרים היהודי והישראלי, בהנחייה של מורה המכיר.ה את המתודה.
- הלימוד הבית מדרשי יכול להיות פעילות בחירה לפני או אחרי שעות הלימודים, או פעילות שנעשית עבור קבוצה מסוימת בשעות הלימודים (למשל כקבוצה פרטנית, או כתכנית הצטיינות וכו').
- החדר יכול כמובן לשמש כחדר להוראה שוטפת של תרבות יהודית-ישראלית.

מעטפת ההדרכה בליווי התכנית:

בליווי מדריכי תרבות יהודית-ישראלית.
הכשרת צוות מוביל/תלמידים מובילי חברותא / חברותאים

8. מפגש סביב טקסט (מספר תכנית 58117)

- לימוד בית מדרשי הוא לימוד המקיים מפגש משולש בין הלומד לטקסט הנלמד מצד אחד, ובין לבין השותף ללימוד מצד שני. לימוד כזה מאפשר פענוח משותף, ויצירת דיאלוג חי ומשמעותי בין המרכיבים השונים. לימוד בית מדרשי מניח שהסוגיות הנלמדות הן לא אמת פשוטה שיש לדעת אותה, אלא סוגיה מסקרנת שיש לחשוב עליה מנקודות מבט שונות ולדון בה בצוותא. זוהי צורת לימוד יהודית מסורתית שמבטאת תפיסה של פלורליסטיות ודמוקרטיה של הידע והלמידה - כל משתתף תורם את הבנתו, נקודת מבטו ועולמו הפנימי.
- מפגש בין אוכלוסיות שונות הוא כלי חשוב לחיזוק האמפתיה, הקבלה, ההכלה, ולהפחתת מתח בין אוכלוסיות והוא גם מרענן ומהנה. מפגש כזה מזמן שיחה שהיא במהותה פלורליסטית. הפרויקט מזמן היכרות עם קבוצה אחרת בחברה הישראלית (ייתכן מפגש בין בתי ספר שונים מהזרם הממלכתי, או מפגש עם בתי ספר מאזורים ומזרמים אחרים - המשלב, דמוקרטי, אנתרופוסופי, הממלכתי דתי, ואולי אף החרדי והערבי). המפגש יתקיים סביב לימוד משותף של טקסטים מהתרבות היהודית-ישראלית. במידה שמדובר בבתי ספר מזרמים שונים ניתן ליצור מפגש לימודי נושא משותף הכולל מקורות המייצגים את בתי הספר הנפגשים.
- הכשרה של מובילי שיח / חברותאים - שיוכשרו להוביל את הלימוד במפגשים הללו. יכלול תהליך של הכשרה של מובילי שיח/ חברותאים מכל בית ספר, שאח"כ יהיו את הבסיס להובלת המפגשים הללו.

מטרות

- לימוד משותף עם תלמידים שבאים מרקע שונה (על בית הספר להגדיר מי קהל היעד ועם מי נפגשים: מגזרים שונים? בתי ספר שונים? מי אוכלוסיית היעד?)
- פיתוח היכולת לשיחה: להציג את עצמי ועמדותי, להקשיב לעמדות שונות, לזהות את המשותף לי ולילדים בני גילי ממקומות אחרים.
- הפיכת הלימוד לחווייתי ומהנה
- לימוד אורייני ותרגול קריאה.
- פיתוח צוות שיוביל תלמידים לתפקידים של הנחיית שיחה ולימוד. הכשרת חברותאים.

קהל יעד

מפגשים בין בתי ספר שונים: לדוגמה בתי ספר שונים מהשכונה / מהרשות, בתי ספר ממלכתיים וממלכתי-דתי ועוד. הבסיס הוא יצירת המפגש, סביב לימוד טקסטואלי וחוויתי כאחד, וסביב טקסטים משותפים.

תיאור

- יצירת מספר מפגשים לאורך השנה של לימוד משותף לבתי ספר מקבוצות שונות באוכלוסייה הישראלית. הלימוד יהיה סביב טקסטים מארון הספרים היהודי והתרבותי של בתי הספר הנפגשים.
- הלימוד הוא תהליכי ומתפרש על פני 6-10 מפגשים, שחלקם יכולים להתקיים מרחוק או להיות אסינכרוניים, אבל חלקם (4 לפחות) צריכים להתקיים פנים אל פנים.
- נושאי הלימוד יכולים להיות מתוך תכנית הלימודים, סביב חגים ומועדים, סביב ערכים, פרשת השבוע, ציר מארגן של תכנית הלימודים בנושאי המפגש, פעילות משותפת "מתלמוד למעשה". וכד'
- אם המפגש יתקיים בין מוסדות מזרמים שונים- יש לקיים הכנה מעמיקה גם של הצוות וגם של התלמידים.
- יש להזמין במסגרת התכנית הדרכה בתרבות יהודית-ישראלית לצד הדרכה משותפת במסגרת חיים משותפים.

מעטפת ההדרכה בליווי התכנית:

ליווי הצוות הבית ספרי על ידי מדריכי תרבות יהודית-ישראלית יחד עם חיים משותפים:

- א. חשיבה ראשונית על אוכלוסיית היעד: חדר מורים, תוך בית ספרי, בין בתי ספר.
- ב. יצירת לוח זמנים בהתאם לאוכלוסיית היעד.
- ג. לפני ואחרי המפגשים המשותפים יתקיימו בכיתות האם, שיח רגשי ל: הפחתת חששות, עיבוד, עיסוק בסוגיות שונות הקשורות לזהות וקבלת האחר. כמו כן במפגשים יתחדדו כללי השיח - "דברי חכמים בנחת נשמעים" לדוגמא.

9. עם הקשר (עמיות יהודית) (מספר תכנית 58201)

מדינת ישראל היא המרכז היהודי הגדול בעולם אך כמחצית מהעם היהודי מתגורר מחוצה לה. המושג "עמיות יהודית" נשמע יותר ויותר בשנים האחרונות, ומתלווה אליו תחושת אחריות לגורל העם היהודי ולדמותו בישראל ובעולם כולו. בתכנית נעסוק וניצור קשר בינינו, היהודים בישראל, לבין אחינו בתפוצות. אנו מעוניינים לקדם דיאלוג ולימוד משותף של תלמידים יהודים בארץ וברחבי העולם סביב ארון הספרים היהודי וסביב שאלות זהות ושייכות בעולם משתנה. ([קישור למקור באתר תרבותי](#)).

מטרות

- הכרות עם מושג העמיות (כלל ישראל) ומשמעותו – עם הסיפור של העם היהודי בתפוצות, נקודות חיבורים, לימוד והטמעת הנושא.
- עבודת חקר על קהילות מהן התלמידים הגיעו.
- לימוד משותף סביב טקסטים יהודים בין תלמידי בתי ספר ישראלים ותלמידי בתי ספר בתפוצות
- עיסוק במאפיינים תרבותיים משותפים
- יצירת תוצרים משותפים

קהל יעד

תלמידי הכיתות הגבוהות ביסודי ותלמידי חטיבות הביניים

תיאור

במהלך הפעילות המשותפת תלמידי "עם הקשר", משתתפים במפגשים סינכרוניים ובלמידה א-סינכרונית. הם יוצרים יחד עבודת חקר הכוללת מידע אודות קהילות יהודיות להן משתייכים התלמידים. בנוסף, תלמידי "עם הקשר" מפיקים תוצר אמנותי על פי בחירתם: וידאו קליפ, שיר, פודקאסט, קומיקס וכדומה.

מעטפת ההדרכה בליווי התכנית:

לווי מדריכי תרבות יהודית-ישראלית.

10. פיוטים בתרבות יהודית ישראלית (מספר תכנית 58200)

הפיוטים מהווים גשר בין ההיסטוריה, הרוח והזהות של עם ישראל. הם מבטאים את עומק הרגש, הזיכרון, הקדושה והקשר הקהילתי, ומעשירים את חווית ההתרחשות המוסיקלית ומסורתית. המעורבות בלימוד וביצוע הפיוטים מעודדת את התלמידים להיכנס לעומק המשמעות הרגשית והתרבותית של המורשת, ומסייעת בפיתוח חיבור עמוק, אישי וקבוצתי למקורות. התכנית מחזקת את ההיכרות עם השפה, המלווה והסגנונות, ומאפשרת לתלמידים להביע את עצמם דרך המוזיקה והיצירה.

מטרות

- להכיר את ההיסטוריה והמשמעות של הפיוטים בתוך המסורת היהודית והתרבות הישראלית, ובתוך הגיוון בין מסורת התלמידים ובית אבא ואמא.
- ללמוד ולבצע פיוטים ממגוון תקופות וסוגים.
- לזהות את ההבדלים והמאפיינים הייחודיים לכל סגנון.
- לעודד יצירה וחדשנות - עיבודים, לחנים, וחיבור אישי לטקסטים.
- לקיים שיח על תפקיד הפיוט בחיים הרוחניים, החברתיים והקהילתיים של עם ישראל.
- לחזק את הזהות והגאווה במסורת דרך חוויות מוזיקליות וספרותיות.

קהל יעד

בתי ספר יסודיים וחטי"ב עם דגש על חינוך חווייתי של חקר ומורשת, אותנטיות מוזיקלית ויצירה.

תיאור

במהלך השנה התלמידים יחשפו לסוגי פיוטים שונים ממרחבי ההיסטוריה והגאוגרפיה של עם ישראל במהלך הדורות (כגון פיוטי סליחות, פיוטי חגים, פיוטי ציון ועוד). התלמידים ילמדו את ההיסטוריה והמשמעות של הפיוטים, יתאמנו בביצועים מוזיקליים, ויפתחו פרויקטים יצירתיים.

התכנית תכלול קיום סדנאות של למידה ויצירה משותפת, שבהן התלמידים ילמדו לשיר ולכתוב פיוט חדש או לעבד פיוט קיים.

הפעילות תתבצע במסגרת שיעורי תרבות יהודית-ישראלית בשיתוף עם שיעורי מוזיקה ועברית או בפרויקטים בית-ספריים עם דגש על חיבור לתרבות יהודית-ישראלית.

מעטפת ההדרכה בליווי התכנית:

ליווי מדריכי תרבות יהודית-ישראלית ומדריכי מוזיקה

11. ימי שיא בתרבות יהודית-ישראלית (58133)

- ימי שיא מהווה הזדמנות ללמידה משותפת וחוייתית שיוצאת מגבולות הכיתה. היציאה מגבולות הכיתה יכולה להיות מבחינה פיזית - למידת חוץ, מבחינה חברתית - יצירת קבוצות לימוד חדשות (שכבתיות, או בין שכבתיות או אפילו בין בית ספריות), וכן מבחינה פדגוגית- ימי שיא הם הזדמנות ללמידה המשלבת מוסיקה, אמנות, תאטרון, משחקים וכד'. ימי השיא משלימים את ימי השגרה ויוצרים חוייה לימודית אחרת ומשמעותית.
- ימי השיא יכולים להוות פתיחה לנושא נלמד, או סיכום, בו בוחרים נושא שבית הספר רוצה להדגיש- חג או מועד מסוים, ערך מסוים וכד'.

מטרות

- התלמידים יחוו למידה חוייתית; יכירו מורים חדשים, חברים חדשים, מצבים חדשים, דרכי למידה מגוונות ומרעננות.
- יינתן ביטוי משמעותי לתחום הדעת.
- חיזוק הקהילה הבית ספרית (למשל תלמידי שכבה בוגרת חונכים תלמידי שכבות צעירות).
- קביעת מסורות חדשות בבית הספר, בהתאמה למאפייניו.

קהל יעד

כלל תלמידי בית הספר, ניתן לשלב את ימי השיא עם אוכלוסיות מגוונות נוספות: הורים, קשישים, קהילה, צוותי מורים, בוגרים, תנועות נוער וכד'.

תיאור

- בית הספר יקיים מספר ימי שיא - 2-4 בשנה, שכבתיים או בית ספריים.
- יהיה אפשרי לציין ימי שיא סביב חגים (יום העצמאות, שבועות, וכו'), סביב ערך מסוים שחשוב לבית הספר, סביב סיום נושא נלמד, חגיגה של טקסטים שנלמדו בכיתות, ימי שיא סביב ערכים של שכבת הגיל (שכבת א' ואהבת את רעך...), כיתה ד' מעורבות חברתית, וכד'), יום שיא שפותח נושא חדש שילמדו בכיתות. אם ימי השיא הם בית ספריים (או לפחות משותפים לכמה שכבות), יום השיא יחבר בין הנושאים שנלמדו על ידי השכבות השונות.
- ימי השיא יכולים לכלול למידה בקבוצות, משחקים המתקשרים לנושא, הצגה, שירה בציבור, תערוכה, ביקור באתר, פעילות חוץ ועוד.

מעטפת ההדרכה בליווי התכנית:

ליווי מדריכי תרבות יהודית-ישראלית